

Nr 3

Av herrar Nyman och Ernulf, om införande av en akademisk mellanexamen.

Den utbildningsexpansion som i dag äger rum i samhället ger ungdomen ökad mångsidighet och större möjligheter att göra sig gällande på arbetsmarknaden och i arbetslivet. Expansionen och behoven av högre utbildade har hållit ojämn takt. Fortfarande finns dock trots ökad utbildning bristområden i fråga om arbetskraft och svårigheter för vissa grupper att göra sig gällande på arbetsmarknaden. När utbudet av utexaminerade humanister och samhällsvetare om några år kommer att ytterligare starkt öka, kan frågan än mer accentueras. Den har uppmärksammats av SACO och AMS.

Som en följd av den stigande examinationen från gymnasiet har tillströmningen till universitet och högskolor ökat kraftigt under 1960-talet. För tio år sedan var antalet nyinskrivna studenter ca 7 000 per läsår — nu är det nära 30 000. Samtidigt har fördelningen på olika utbildningsvägar förändrats. De fria fakulteterna — främst de humanistiska och samhällsvetenskapliga — har fått ta emot en växande andel av de allt större inskrivningsårsgångarna. Endast delvis har detta motverkats av att även inom dessa fakulteter vissa spärråtgärder under senare år framtvings genom begränsning av utbildningsresurserna. I början av 1960-talet utexaminerades ca 4 000 akademiker per år. Nu nära tio år senare är antalet uppe i ca 9 000. Under femårsperioden 1968/69—1973/74 beräknas ytterligare en dryg fördubbling; sistnämnda läsår förutses en examination på drygt 20 000 nya akademiker. Och därav kommer över hälften att vara humanister och samhällsvetare mot endast en tredjedel vid 1960-talets början.

Antalet akademiker i yrkesverksam ålder kan f. n. uppskattas till ca 115 000. Fram till 1980 beräknas denna siffra växa till åtminstone 280 000, vilket skulle innebära mer än en fördubbling på tio år. Och vid det laget kommer över hälften av alla akademiker på arbetsmarknaden att ha examen från någon av de filosofiska fakulteterna. Eftersom det redan förekommer mättnads- och överskottstendenser för vissa akademiker-kategorier, får man emellertid räkna med att den mycket snabba utbudsökningen måste leda till betydande anpassningsproblem på arbetsmarknaden. Nu förändras naturligtvis inte bara arbetskraftens sammansättning utan också arbetsmarknadens struktur. Samhället blir alltmer komplicerat, och i olika sammanhang ställs det krav på en kvalificerad utbildning. Man kan därför utgå från att även efterfrågan på akademiker kommer att öka, om också ej i takt med ökningen av utbudet.

Den splittrade arbetsmarknadsbild, som redan föreligger för akademiker-nas del, kan alltså väntas bli än mer markerad de närmaste åren. För vissa kategorier, i första hand inom vårdområdet, får man räkna med en tilltagande knapphet på utbildad arbetskraft. Samtidigt kommer det att bli svårare att finna arbetstillfällen för andra grupper, främst humanister och samhällsvetare men även personer med likartad utbildning såsom jurister och måhända även civilekonomer.

Utbildningspolitiken har avgörande betydelse för balansen mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft. Målsättningen måste vara att utbildningsresurserna om möjligt fördelas på ett sådant sätt att utbudet av olika utbildningskategorier anpassas till utvecklingen av arbetsmarknadens efterfrågan.

Detta kräver en viss omprövning och bättre planering av utbildningspolitiken, bevakning av arbetsmarknadsutvecklingen, en förstärkt information till studerande och akademiker och ett säkrare prognosinstitut än vi tydligen f. n. äger. Arbetsgivarna måste intresseras för att anställa akademiker på arbetsuppgifter inom näringslivet, där de förut icke anlitas. Arbetsgivarna behöver upplysas om olika utbildningars innehåll och vad akademikerna kan användas till.

Det gäller också att kartlägga sysselsättningar, som tidigare har rekryterats med icke-akademiker, men där arbetsinnehållet nu motiverar en längre utbildning. Inom flera samhällsområden bör också den ökade tillgången på akademiskt utbildad arbetskraft kunna föranleda en upprustning av den service samhället erbjuder. En "PRYO-verksamhet" för akademiker borde finnas. En utbyggd arbetsmarknadsservice torde krävas, där icke minst den kollektiva yrkesvägledningen till studerande vid universitet och högskolor bör beaktas.

I motioner år 1969 föreslogs bl. a. införandet av en *akademisk mellanexamen* av den typ som tidigare fanns inom den juridiska fakulteten i form av kansliexamen. Vi tror att en sådan mellanexamen, förslagsvis byggd på en 2-årig studiegång efter studentexamen eller motsvarande, skulle kunna fylla en stor uppgift. Kompletterad med yrkesinriktade kurser enligt DYRK:s betänkande vid såväl universitet, högskolor som studieorganisationer och företag m. fl. skulle sådana examina kunna bereda akademiker i framtiden långt större möjligheter att komma in på yrken och arbetsuppgifter som icke i dag är så frekventa bland dem.

En integrering av olika teoretiska och praktiska ämnen vid högre undervisningsanstalter förutsätter en samplanering med näringslivet. En bättre planering innebär mer styrning. Inom näringslivet och hos myndigheterna måste allt göras för att finna meningsfulla uppgifter för akademiker, som samhället icke kan erbjuda lämpliga sysselsättningar. Strävan måste i stället vara att för dem skapa meningsfulla uppgifter och ordna erforderlig kompletteringsutbildning. DYRK-kurser och den av UKÄ och SÖ gemen-

samt ordnade kombinationsutbildningen är därvid värdefulla som förberedelser för framtida yrkesverksamhet. Dessa kurser bör emellertid inte vara alltför snävt specialiserade utan rikta sig mot breda yrkes- och verksamhetsområden.

Akademisk utbildning håller på att få nya inslag, t. ex. yrkesinriktade ämneskurser. Dagens universitet har till huvuduppgift att på vetenskaplig grund bedriva utbildning och forskning. Men universiteten har därtill en alltmer vidgad uppgift att ge de studerande en yrkesutbildning eller åtminstone förbereda dem för en framtida yrkesverksamhet. Vi tycks i framtiden vara på väg emot öppna universitets- och högskoleinstitutioner i kontakt med andra utbildningsinstitutioner och avnämare, med studerande i alla åldrar, med skiftande bakgrund och erfarenheter — folkuniversitetet i ordets rätta bemärkelse.

Med stöd av vad ovan anförts hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning rörande möjligheterna att införa en akademisk mellanexamen beräknad att avläggas två år efter slutad studentexamen eller motsvarande förutbildning samt avsedd att kompletteras med yrkesinriktade kurser vid såväl universitet som andra utbildningsorgan i enlighet med vad som anförts i motionen.

Stockholm den 14 januari 1970

Sven Nyman (fp)

Gudmund Ernulf (fp)